

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 2. Regulæ conscientiam dirigendi ex parte Voluntatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

P. 1
 1116
 Poen

fensæ formalis DEI non reperitur in actu, non erit peccatum Theologicum, ergo nec mortale, licet fiat cum advertentia, quod sit contra naturam rationalem. Theologi enim peccatum longè aliter considerant, quàm Philosophi morales: isti enim considerant peccatum, prout dicit oppositionem cum natura rationali, seu dictamine rationis, seu, ut alij loquuntur, cum republica rationali: illi verò, prout dicit oppositionem cum dictamine Divino, vel cum DEO republicæ rationalis capite. Et hinc factum est, ut duplex in peccato distingueretur malitia; una Philosophica, illa nempe, quæ est contra naturam rationalem: altera Theologica, illa scilicet, quæ desumitur ex oppositione cum Divina Majestate, & alio nomine formalisimè dicitur *offensa DEI*, quia injuria & offensa DEI nihil aliud est, quàm voluntaria oppositio cum ejus præceptis. Et in hac consideratione sermo est de peccato, cum quæritur, an ad hoc, ut contrahatur, requiratur cognitio repræsentans, illo offendi DEUM, & quidem graviter. Et prærequiri, etiam Christus ipse *Luce 12.* satis indicavit: servus, inquit, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Ex his enim satis apertè constat, peccatum commissum sine advertentia, DEUM illo graviter offendi, non mereri poenam æternam, atque adeo nec mortale esse in sensu Theologico.

30. Non est autem facilè existimandum, hominem Christianum, præsertim bene instructum & excultum, in suis

operibus tam incurium esse, ut, si incidat ipsi, ea rectæ rationi repugnare, non statim incidat, eadem etiam DEO repugnare, & displicere. Hoc enim à puero docemur: quæ autem aliquis assuevit certo modo apprehendere, nunquam aliter, nisi de industria, apprehendit, v.g. qui assuevit Petrum apprehendere ut capillatum, vestitum &c. solem ut in celo existentem &c. nunquam apprehendet Petrum, nisi studio, sine capillis, vestibus &c. nunquam solem extra celum &c. sunt nimirum objecta quædam ita inter se connexa, ut unum non cogitemus sine alio, nec species unius excitentur, quin alterius quoque species excitentur. Et ideo longè facilius est, hominem Christianum omnino non advertere malitiam in suis actibus, quàm advertere repugnantiam in iisdem cum recta ratione, sine advertentia repugnantia ad DEUM. Quod si tamen daretur casus, quo homo Christianus; aut quisvis alius invincibiliter ignoraret, vel non adverteret, DEUM à se offendi, omnino concedendum esset, talem verè non peccare mortaliter, neque idcirco poena æternâ dignum esse.

ARTICULUS II.

Regula conscientiam dirigendi ex parte voluntatis.

31. Regula 1. Ad peccatum constituendum non sufficit sola, quantumvis alioqui plena sit & perfecta, notitia malitiæ: alioquin ipse etiam DEUS omnium peccatorum reus erit, ut qui exactissimè nôrit cujusque peccati malitiam: sed præterea necessarium est, ut actus sit volun-

voluntarius, id est, ut ad intellectus considerationem accedat liber consensus voluntatis, qui in proposito sumitur pro concordia voluntatis cum iudicio, seu cum cognitione intellectus in eodem homine; estque liber ejusdem voluntatis actus, quo ipsa sibi complacet in objecto, seu quo amplectitur objectum, quod sibi est ab intellectu propositum: cui ex adverso respondet *dissensus*, qui est liber voluntatis actus, quo ipsa in eo, quod intellectus proposuit, displicet, illudque respuit, seu improbat.

32. Hinc cum advertimus, nos male agere hoc vel illud cogitando, dicendo, faciendo, omittendo, & nihilominus non abstinemus, sed scientes & volentes objectum malum, quod proponimus, prosequimur, dicimur tentationi succumbere, consentire, & malum patrare vel continuare, sive cogitando, sive loquendo, sive faciendo, sive omittendo: hoc enim est actum esse voluntarium. Contra vero cum advertentes malitiam objecti voluntatem retinemus, ne consentiat, seu amplectatur, quod est peccatum aut peccati causa, dicimur resistere tentationi: quod est actum non esse voluntarium & deliberatum; ut contingit, eum occurrente occasione peccandi v. g. contra castitatem, voluntas interior quasi dicit: *Non; non volo; nolo hoc vel illud phantasma diutius retinere; nolo illum impurum librum legere; nolo illam turpem imaginem aspicere; multo minus opus patrare; nolo ista, qua cogor audire, delectari, aut consentire &c.* ubi enim voluntas ita repugnat, non potest esse voluntarium, consequenter nec peccatum, praesertim mortale. Posset forte esse ve-

niale ob negligentiam aliquam aut tarditatem in resistendo, aut rejiciendo, mentemque ad alia avertendo. Negligentiam vero in resistendo alicui tentationi committit is, qui animadvertens se ad aliquid illicitum incitari, protinus quidem illud conatur repellere, & non consentit, languide tamen repellit, & quasi auscultat, seu, ut dicunt, una manu repellit, altera retinet. Et haec negligentia est peccatum veniale, de quacunque re, sive gravi sive levi sit tentatio: quia non ad est plenus consensus in peccatum. Et sane magnam DEI bonitatem non videtur decere, ut homo propter huiusmodi consensum imperfectum puniatur aeterna poena. Alioqui si quis statim excutiat cogitationem malam, perinde ut excuti solet scintilla, aut carbo e fornace in vestem emissus, est actus virtutis & meritorius. Quod si quis dicat, se non posse statim eam cogitationem excutere, is non angatur; nam id est statim excutere, & rejicere, quando voluntas, statim atque advertit, repugnat, & velut dicit: *non volo &c.* etsi cogitatio illa aut imaginatio forte durer ad longum tempus: & licet milies recurat, modo toties voluntas repugnet, & repellat.

33. II. Est autem consensus voluntatis alius formalis, alius virtualis, alius interpretativus. Formalis est, cum quis expresso & positivo actu sibi in eo, quod intellectus proposuit, complacet; ut: cum quis expressè vult castitatem v. g. quam novit sibi esse convenientem. Virtualis est, qui ex natura sua includitur in aliquo consensu formali, ut accidit, quando duo vel plura inter se sunt connexa, ita ut unoposito ponatur etiam alterum,

rum, idque vel ex natura, vel ex institutione, seu divinâ seu humanâ: tunc enim hoc ipso, quod uni adhibeatur consensus formalis, virtute quoque censetur alteri, quod cum illo connexum est, adhiberi. Sic qui vult expressè Sacrum ordinem v. g. Subdiaconatûs, virtute quoque vult castitatem ei ex institutione Ecclesiæ annexam: sic qui vult ebrietatem, virtute vult etiam ea, quæ novit cum ebrietate esse conjuncta &c. Solet subinde virtualis consensus vocari ipsemet consensus formalis præteritus, non retractatus, sed adhuc virtualiter perseverans: de qua virtuali permanentia non est, quod præter ea, quæ supra p. 3. n. 389. dicta sunt, hoc loco plura addantur. Consensus interpretativus (quem & tacitum aliqui vocant) est, cum quis circa illud objectum, quod ab intellectu proponitur, dissentum elicere teneretur (ut teneri censetur, cum ratio advertit, illud esse malum) non tamen elicit, sed negativè se habet, id est, cohibet se tam à dissentu, quàm consensu.

34. Eodem modo & dissentus vel est formalis, ut is, quo quis expressè respuit cælibatum; vel virtualis, ut is, quo quis respuit cælibatum; hoc ipso enim censetur etiam Sacros ordines respuere: vel interpretativus, qualis est, cum quis tenetur consentire, consensum tamen non elicit, sed suspendit; ut cum quis sciens suscipit Baptismum, neque volendo, neque nolendo suscipere, sed permissivè se habendo: cum enim teneatur consentire in eam susceptionem, & tamen omittat, censetur habere dissentum interpretativum.

35. Rursus consensus alius est plenus & perfectus: alius semiplenus, & im-

perfectus. Ille est, qui supponit plenam vel perfectam notitiam de objecto, cui consentitur: iste est, qui procedit ex semiplena & imperfecta notitia de objecto, cui assensus præstatur. Sed enim jam

36. III. Difficultas est, quibus indicis cognosci possit, voluntatem cum plena advertentia operatam esse: sæpe enim accidit, ut teneræ conscientiæ, quando ijs blasphemiam contra DEUM, dubia contra fidem, vel turpia objecta inciderunt, miserum in modum angantur, an voluntariè & deliberatè in hæc consenserint & peccarint mortaliter. Equidem difficilimum id est iudicatu, & propè extra humanam facultatem. Nihilominus tamen ex quibusdam præsumptionibus indicia seu conjecturæ sumi possunt, quibus id utcunque deprehendi potest.

I. Igitur indicium, ex quo quis vel de propria vel aliena conscientia iudicare possit, an deliberatè consenserit, est ipsius materiæ conditio: si enim hæc gravis fuerit, & tali hominum generi communiter nota, præsumitur, ejus gravitatem satis fuisse cognitam; nisi aliæ conjecturæ (qualis præsertim est secundum indicium) contrarium suadeant. Ita Confessarij communiter iudicant mortale, vel veniale pro qualitate materiæ, non inquirentes, quid pœnitentes cogitarent inter peccandum, an putarent esse mortale vel veniale: hoc enim esset nimis operosum, & anxium.

37. II. Est conditio operantis, seu qualitas conscientiæ, circa quam præcipuè attendendum est ad communiter accidit: ex his enim efficacissima desumitur præsumptio. Unde si vir sit bonus, & timorata conscientia, & firmo pro-

proposito potius moriendi, quam DEUM graviter offendendi roboratus, potest, si dubitet, num plenè consenserit, meritò præsumere, se cum plena deliberatione non peccasse, sed ex quadam indeliberata subreptione, atque adeo vel omnino non, vel solùm venialiter. Secus est de iis, qui sunt conscientia & vitæ deperditæ: hi enim cum peccatum velut aquam bibant, & quasi per risum operentur scelus, præsumere possunt, se, si dubium aliquod suboriatur, plenè consensisse: hi enim nullo peccati dubio premerentur, si perfectum consensum non præbuisent. Similiter si quis sciat, se solere communiter resistere tentationi, quando perfectam illius notitiam habet, & ei vel rarò vel nunquam succumbere, potest in dubio præsumere, se non consensisse perfectè. Bonac. de peccat. D. 2. q. 2. p. 3. n. 19. Sanch. l. 1. c. 16. n. 17. Reginald. l. 15. n. 76. & alii.

38. III. Est status ejusdem operantis, seu dispositio ad deliberandum requisita: v. g. cum quisita animadvertit, aliquid esse malum, sicut illi, qui nondum plenè ex somno excitari advertunt malitiam pollutionis v. g. illis contingenti, est consideratio, quæ ad peccatum mortale non sufficit. Sanch. l. 1. c. 1. n. 20. Nam ut semidormientibus est imperfectum rationis iudicium, sic sæpe ut etiam Navar. in Man. prælud. 9. n. 10. & ex eo Tann. T. 2. D. 4. q. 5. d. 5. n. 102. notat, in hominibus quoque vigilantibus est tale iudicium circa malum, quando v. g. intellectus aliò trahitur, vel passionibus ita turbatur, ut tenet valde lumen rationis existat ad discernendam peccati malitiam. Unde accidere potest,

ut quis vel sibi, vel alteri mortem inferat sine peccato mortali, si nempe præ repentino iræ impetu, vel enormi tristitia malitiam peccati non advertat.

39. IV. Est testimonium propriæ conscientia: nam experimentalis quidam sensus, seu naturaliter, seu divinitus cui libet fere dictat, num plenè deliberatè consenserit, nec ne; nisi anxia scrupulositas obnubilet intellectum.

40. V. Est à posteriori, id est, ex dubio statim enato: qui enim mox post factum dubitat, an deliberatè consenserit, vel facti eum statim pœnitet, probabiliter judicare potest, se non consensisse; nam tanta est malitia peccati mortalis, ut in recenti facilè agnoscat, nec soleat animus, à DEO tam aversus, tam subito pœnitentiam habere.

41. VI. Desumitur ex defectu ætatis: ut si septennium nondum attigisti: tunc enim si dubites de plena libertate & consensu, meritò præsumere potes, eum defuisse: nisi fortè (ut contingere potest) malitia suppleat ætatem, ut colligitur ex cap. Juvenis. de sponsal. Idem est, si dubites, an perfectè à somno fueris excitatus, aut ebrietatem depuleris: hæc enim, si plena sint, tollunt omnino libertatem, aut saltem minuunt, si non sint plena: & quæ cum plena advertentia fiunt, facilè cognoscuntur, esse facta ratione plenè advertente: solet enim plena deliberatio relinquere sui memoriam, secus quàm imperfecta: ut experiuntur somniantes. Sanch. n. 20. Bonac. n. 19. Palaus tr. 1. D. 3. p. 11. & tr. 2. D. 2. p. 6.

42. VII. Est, si possis exequi peccatum, illudque, cum tui compos es, non exequa-

exequaris, præsumere potes, consensum vel non fuisse plenum, vel omnino etiam nullum: quia nimirum alioqui potentia executrix obediret voluntati, & exequeretur. Sanch. n. 17. Bonac. l. c. Palus dicto p. 6. n. 5. Reginald. l. II. c. 5. n. 51. & l. 15. c. ult. n. 76.

43. VIII. Postquam motus pravus surrexit, & mox, ut mens advertit, eum esse malum, voluntas conata est eum repellere, signum est, aut nullum, aut imperfectum tantum consensum esse præstitum: ut, si quis distractus post aliquam in illicitæ rei cogitatione moram ad se revertitur, plenèque ad malitiam attendens, sentit se, si priùs tali modo agnovisset, non fuisse assensurum. Et hoc locum habet maximè in iis, qui firmum & sæpe repetitum propositum habent, nunquam peccandi mortaliter: illa enim, quæ multoties odio habentur, facillè cognoscuntur, si plenè fuerint amata. Reginald. dicto n. 76. Palus cit. p. 6. Sanch. n. 18.

44. IX. Est: non est indicium sufficiens consensûs plenè præstiti sola delectationis perseverantia, etiam post plenam advertentiã. Hinc multæ negligentia, etiam post plenam considerationem admittæ excusari possunt à peccato mortali, maximè in iis, qui ita dispositi sunt, ut potiùs mori malint, quàm DEUM etiam vel leviter offendere, Sanch. n. 19.

45. Hæ sunt conjecturæ, quæ, etsi non sint inanes, ut ex iis utcumque dignosci possit, fueritne consensus plenus, vel semiplenus tantum; veritatem tamen non omnino ostendunt, sed faciunt tantum opinionem probabilem, & ideo

sufficiunt ad ferendum iudicium, peccatum grave non esse commissum, & consequenter nec esse obligationem confitendi, de quo quis dubitat, num ei plenè consenserit, necne. Sed jam revertamur ad regulas Conscientiæ directivas ex parte voluntatis. Sit igitur

46. Regula IV. ad rationem peccati sufficit consensus virtualis, & interpretativus: uterque enim etiam sufficit ad rationem voluntarii. Bonac. n. 16. Reginald. l. II. n. 43. Et ideo peccat, qui, cum advertat, se inter orandum mente ad alia esse distractum, & facillè etiam possit ab iis animum avertere, non tamen avertit: item qui advertens in se motum illicitum, etsi ei non consentiat, non tamen etiam dissentit, id est, non reprimat, nolendo, cum possit & teneatur (ut si versetur in probabili periculo consensûs) tunc enim amans periculum peribit in illo: id autem est interpretativè consentire. Similiter qui advertens turpes cogitationes, non quidem vult seu approbat positivè (id enim clara esset culpa) sed tamen etiam non resistit positivè (cum facillè possit & teneatur) atque adeo negativè se habet, interpretativè consentit, & peccat: sic nimirum & is, qui, si advertat in suis vestibus scintillam, eam (cum facillimè possit) non excutiat, censetur interpretativè velle suarum vestium adustionem.

47. Ceterùm ad consensum virtuales, illum scilicet, quo quis aliquid vult non in se, sed in quodam alio, velut in sua causa, hæc fere requiruntur. I. ut ea causa habeat aliquam cum effectu connexionem, eamque non merè per accidens, sed talem, vi cuius ea per se notabiliter

tabiliter & efficaciter in effectum influat; certe nisi causa ejusmodi sit, non potest dici effectus ex vi illius esse secutus. Causa verò non est censenda efficax, quæ, dum præsens est, non trahit secum effectum: Unde etsi hic postea, etiam causâ jam ablatâ, sequatur, non potest amplius ei causâ, consequenter nec ponenti eam causam adscribi, ut voluntarius. II, ut cognoscatur talis connexio inter causam & effectum, & hunc ex illa, tanquam ex objecto voluto, secuturum: si enim hoc non advertas, profectò effectus inde secutus non potest dici vel esse tibi voluntarius. Palaus *tr. 3. D. 1. p. 1. n. 2.* Sanch. *li. 6. 16. n. 44. & alii.* III. ut causa re ipsa ponatur, neque sit ulla justa ratio excusans ab ea causæ positione: ex justa enim & rationabili causa non est illicitum aliquid ponere, ex quo prævideatur secuturus malus effectus; dummodo vel non intendatur, vel absit periculum consensûs, vel saltem, si hoc periculum adsit, animus quoque resolutus ac determinatus adsit de consensu non præstando. Et ideo actiones alioqui in se honestæ, necessariæ ex præcepto, vel etiam tantum utiles ad finem bonum consequendum, non sunt omittendæ, licet ex iis prævideatur secuturus effectus malus: neque imputariis poterit ad culpam, cum, ut pono, neque in se sit intentus & voluntarius; neque in causa, utpote quæ vel non habeat efficacem influxum in effectum; vel justè, ac rationabiliter sit posita, cum proposito tamen firmo non consentiendi. IV. Causa; in qua aliquid tanquam in objecto volumus (quod vocant voluntarium indirectum; ad distinctionem voluntarii directi, quod accidit, cum aliquid imme-

R. P. Stoz Trib, Paris.

diatè & directè volumus) alia est positiva, qualis est v. g. projectio breviarii in mare; alia negativa, qualis est ommissio debite diligentæ respectu v. g. naufragii impediendi. Ut ergo effectus in sua causa seu positiva seu negativa sit voluntarius, ad mores multum refert scire, qualis & quanta sit connexio aliquam enim debere esse, jam supra diximus) inter causam & effectum, an nempe sit necessaria ac physica, vel contingens tantum: item an effectus ipse sit aliqua lege, seu divina seu naturali, seu humana tantum vel nulla, prohibitus. Hinc jam ad propositum

48. Ommissio, etiam secluso præcepto, seu obligatione faciendi id, quod omitto, est indirectè voluntaria in sua causa, ex qua sequitur; v. g. ommissio Sacri in voluntate ludendi, dormiendi &c. Vasq. *1. 2. T. 1. D. 42. c. 3. n. 7.* Valent. *T. 2. D. 2. q. 1. p. 2. ad 1.* Arriaga *T. 3. D. 8. f. 5. n. 37. & alii.* Quia non tantum actio positiva est sub dominio & libera potestate volentis, sed etiam ipsa ommissio: petinde enim est in mea potestate Sacrum, quod audire possem, si vellem, sive dies sit festus, sive profestus: non enim apparet, quare ratione ommissio sit magis in mea potestate, posito præcepto, quam sit, secluso præcepto.

49. Effectus etiam positivus, si ex causa positiva necessario sequatur, est in illa voluntarius, si sit prævisus, etsi non adsit præceptum, quo causæ illius positio prohibeatur. Arriag. *f. 6. n. 42. & alii:* quia qui vult antecedens, vult etiam, saltem virtualiter, consequens, quod in antecedente necessario continetur: sic qui voluntariè occidit feminam gravidam, dicitur voluntariè etiam infantem occidere,

Yy

licet

licet id non intendat. Idem diceadum est, cum ex causa positiva necessariò sequitur omisio: ut si projicias breviarium in mare, omisio recitationis, necessariò secuta, est tibi voluntaria, etsi non habeas præceptum recitandi.

50. Effectus positivus contingenter tantum secutus ex causa positiva, seclusa obligatione eam causam non ponendi, non est propriè voluntarius volenti causam, nisi permissivè & valde impropiè. Palus, Arriag. *ll. cc.* Joannes Sancius in *select. D. 21. n. 5. 30. & 35.* quia qui vult causam, non dicitur velle effectum, qui cum illa causa, nec necessariam aut physicam, nec moralem (qualis est, si detur præceptum de illa causa impedienda, seu non apponenda) connexionem habet: præceptum enim effectum cum causa, cum qua alioqui per verum ac physicum influxum non connectitur, moraliter sive in ordine ad mores verè connectit.

51. Effectus, seu negativus, seu positivus, secutus ex voluntaria omisione permissivè saltem & impropiè est voluntarius in illa, licet non sit obligatio vitandi eum effectum. Arriag. *f. 5. n. 39.* & alii: quia talis omittens aliquo modo, licet minus propriè influit in effectum, removen- do nempe prohibens: qui influxus, licet non sit, ut dixi, proprius, est tamen impropius & sufficiens, qui, si accedat præceptum, fundet influxum imputativum & interpretativum. Possumus ergo, etiam secluso præcepto, eum effectum aliquo modo vocare voluntarium non impedi- enti, cum possit, si velit impedire. Sic vo- luntariè agrotare dicimus illum, qui facili medicina potest depellere morbum, & tamen non depellit; voluntariè pati tor-

menta, qui facilè potest manus licetorum effugere, & non effugit; voluntariè care- re dignitate, qui eam à Rege potest petere, & petendo impetrare, non tamen petit: & alia ejusmodi, in quibus nullum erat præceptum impediendi causam.

52. Effectus contingenter secutus ex causa est voluntarius in illa, si sit obliga- tio causam illam non ponendi. Est com- munis, & à fortiori patet ex dictis. Ut autem constet, quo genere peccati pec- cet, qui poterat & debebat impedire effe- ctum, non tamen impedit, attenden- dum est, ex cujusnam virtutis præcepto teneatur impedire effectum: nam contra illam & non aliam erit illa omisio. Hinc, si in periculo naufragii præter naucleum plures possint liberare navim, id tamen sine causa negligent; solus naucleus con- tra justitiam, reliqui contra charitatem peccabunt, consequenter solus ille, non autem isti ad restitutionem obligabuntur. Laym. *ll. 1. 2. c. 3. n. 2.* Sed hæc modò satis.

53. Atque hoc est principium bene notandum: servit enim tum ad sedandos scrupulos, tum ad multos errores evel- lendos, & varios casus, qui occurrere pos- sunt, decidendos. Omnium autem fre- quentissimè occurrere, & angere potest pollutio, quam alii patiuntur in vigilia- dum honestæ vel licitæ actioni dant ope- ram, v. g. auditioni confessionum, studio ob concionem, lectionem &c. ador- nandam, equitationi, tactui licito &c. alii in somno, postquam in vigilia præceden- te exerceverunt tactus turpes, revolverunt cogitationes aut delectationes obscenas, instituerunt turpia colloquia, aut alias si- miles, sed inefficaces, causas apposue- runt,

runt. Hæc igitur pollutio, licet prævisa sit, culpâ vacat, si non sit intenta, & cum ratio seu intellectus sibi integrè constat, nulla de ea capiatur delectatio, neque ullus eidem præstetur consensus: ad ejus enim malitiam nihil refert; siue in somno, siue in vigilia, dum, ut modò dixi, præter intentionem, & citra consensum eveniat.

54. V. Ad peccatum mortale requiritur, plenus & perfectus consensus, vel ejus periculum, considerationi quoque plenè objectum, & consensu pleno admissum. Ad peccatum verò veniale sufficit imperfectus seu semiplenus consensus: qualis censetur adesse, cum quis constanter quidem, sed tamen tepidè ac negligenter in pravis moribus coercendis, aut malis suggestionibus repellendis se gerit: ut cum aliquantulum in ijs moratur, quasi auscultando, & aliquam sensûs delectationem obiter percipiendo.

55. VI. Primæ cogitationes, quæ homini incidunt de objecto malo ante omnem intellectûs advertentiam & voluntatis approbationem seu consensum, nullo modo possunt habere rationem peccati. Idem dicendum est de motibus appetitûs sensitivi, imaginationem consequentibus, & alioqui mortaliter pravis, v. g. libidinis, gravis iræ, vel odij &c. Hi enim motus, si rationis deliberationem præveniant, culpa omni vacant: si verò solùm plenam & perfectam considerationem præveniant, non autem semiplenam, habent culpam venialem, si tamen etiam aliquis voluntatis consensus accedat. Solent autem ij motus, seu voluntatis seu appetitûs sensitivi, qui suâ quasi celeritate hominis rationem ita præveniunt, ut eos cohibere

non sit in ejus potestate, vocari *primò primi*: illi verò, qui impediri quidem possunt, sed sub quadam tenui & imperfecta libertate (id quod accidit ob imperfectam & semiplenam cognitionem & tarditatem hominis ad singula percipienda) appellantur *secundò primi*: qui denique perfectè liberi sunt (id quod accidit, cum adest plenus voluntatis consensus) vocantur etiam *perfecti*, & si materia sit gravis, sunt peccata mortalia. Bonac. D. 2. de pecc. q. 2. p. 3. n. 1. & de matrim. q. 4. p. 7. à n. 2.

ARTICULUS III.

Aliquot alia Regula dirigendi Conscientiam generatim.

56. Regula I. ad peccatum cogitationis seu cordis communiter his fere gradibus ascenditur. I. suboritur cogitatio de objecto malo, seu illicito. II. sequitur in appetitu sensitivo delectatio. III. advertit intellectus aliquo modo ad malitiam & deliberat. IV. Præbet voluntas consensum, approbando scilicet & admittendo id, quod tanquam peccatum ab intellectu representatum est. V. Continuat delectatio appetitûs cum advertentia & consensu. Jam in tribus primis gradibus nulla adhuc reperitur ratio peccati: quartus autem facit peccatum; & quidem si advertentia fuerit plena, & malitia mortalis, consensusque itidem plenus, peccatum commissum erit mortale; si verò advertentia malitiæ mortalis fuerit semiplena, vel plena quidem, sed malitiæ tantùm venialis, erit peccatum veniale. Quintus denique gradus continuat peccatum & aggravat, non tamen facit novum.